

монетарної політики є дотримання принципу незалежності Центрального банку. Даний інститут має бути незалежним від державного інституту, що формує та реалізує податкову, митну та бюджетну політику при досягненні цілей грошово-кредитної політики. Зазначене передбачає, право у відмові надання емісійних чи прямих кредитних фінансових ресурсів Міністерству фінансів або ж місцевим органам влади для виконання відповідного бюджету.

Володимир ПАЦЮРКО

Тернопільський національний економічний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОГО НАГЛЯДУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

Однією з причин того, що наслідки економічної кризи в Україні були настільки руйнівними для банків, які не мали певного запасу міцності до зовнішніх негативних шоків, є недоліки у системі регулювання і нагляду за ними.

В умовах фінансової кризи органи регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні виявили свою інституційну невідповідність до дій у надзвичайних ситуаціях. Регуляторні дії не завжди виявлялися достатньо ефективними та оперативними (введення тимчасових адміністрацій, дій щодо власників банків і небанківських фінансових установ тощо). Несвоєчасне застосування заходів впливу з боку органів регулювання та нагляду, в свою чергу, лише поглиблювало проблеми фінансових установ.

Важливим в даному аспекті була відсутність методики щодо ранньої діагностики системних ризиків, які поступово нагромадилися в процесі банківської діяльності, також мало уваги було приділено аналізу зовнішніх факторів впливу на банківську систему, НБУ не зміг передбачити реальні наслідки наростаючого кредитного буму в Україні, спричиненого діяльністю банків з іноземним капіталом та негативного впливу боргового навантаження на комерційні банки.

Відтак, враховуючи сучасні тенденції розвитку грошово-кредитної політики, одним із методів, використовуваних центральними банками для вирішення завдань забезпечення стабільного функціонування банківського сектору та фінансової системи загалом, повинен стати макропруденційний аналіз. Його суть полягає в проведенні постійного моніторингу та комплексного аналізу взаємозв'язків усередині фінансової системи, її взаємодії з реальним сектором, бюджетною сферою, а також із тенденціями розвитку світових фінансових і товарних ринків з метою виявлення та попередження системних ризиків. У рамках реалізації макропруденційного аналізу фінансова стабільність забезпечується шляхом виявлення та зниження системних ризиків, визначення і запобігання дисбалансам на ринку кредитування, обмеження ризиків ліквідності та ринкових ризиків.

Сьогодні, в світовій практиці банківського нагляду використовується комплекс інструментів, що допомагають виявити можливі системні ризики у діяльності фінансово-банківської системи. Так, зокрема у США прийнято закон Дода-Франка, який передбачає зміну інституціональної структури регулювання, запровадження системи нагляду та моніторингу системних ризиків, посилення контролю за діяльністю системоутворюючих компаній і надання наглядовим інститутам ряду нових повноважень щодо санації та ліквідації проблемних фінансових компаній, а також включення в систему регулювання небанківських фінансових установ та інших структур, що входять в холдинг з даними компаніями.

Застосування макропруденційного нагляду також стало ключовим завданням для Європейського Центрального банку, для чого було й створено Раду із Системних Ризиків. Завдання даної Ради полягає у взаємозв'язанні між собою досліджень макроекономічного становища, структурних змін та поточної вразливості фінансових установ до ризиків. Це

дозволяє визначити загальносистемні ризики на користь регулювання і нагляду в інтересах здійснення регулятивної та наглядової політики, а також зосередитися на аналізі показників банківської системи, адже саме банки є найбільшими фінансовими структурами. Такими індикаторами для ЄЦБ є індикатори стійкості банківської системи, макроекономічні та супутні фактори, що впливають на банківський сектор.

У Німеччині робота в напрямку забезпечення фінансової стійкості розмежовується на два взаємопов'язані аспекти, перший з яких – наявність чіткого вираженого розподілу функцій між макро- та мікропруденційним наглядом, а з іншого – розробка системи раннього реагування на потенційні ризики (BAKIS), яка відповідно і спрямовується на їх запобігання.

Беручи до уваги досвід зарубіжних країн, у системі Національного банку активно працює робоча група з питань фінансової стабільності, яка спеціалізується на розробці проекту НБУ-CIDA. Даний проект має на меті можливість вчасного виявлення макроекономічних дисбалансів, ідентифікації основних системних ризиків та розробки методології інструментів оцінки їх впливу на фінансову стабільність банківської системи.

Однак, все ж таки перешкодою цьому є те, що у структурі департаментів НБУ ще не створено відповідного підрозділу, функціями якого було б проведення якісного макропруденційного нагляду та аналізу, розробка відповідних рекомендацій щодо виявлення та мінімізації наслідків системних ризиків. На нашу думку, такий підрозділ повинен об'єднати всі департаменти НБУ, між якими розпорошені функції банківського нагляду, а його повинна базуватися на двох напрямках – макропруденційному аналізі та власне макропруденційному нагляді.

В сфері макропруденційного аналізу, на наш погляд, основну увагу потрібно звернути на детальний аналіз стану всіх галузей вітчизняної економіки, а особливо тих, в які надано найбільший обсяг банківських кредитів; аналіз стійкості банківської системи України, а особливо системоутворюючих комерційних банків; аналіз фінансових ринків; аналіз розвитку світової економіки, а зокрема економік тих країн, що мають певну частку в капіталах вітчизняних банків; аналіз інформаційного простору та повідомлень в ЗМІ про стан фінансових ринків.

У сфері макропруденційного нагляду особливу увагу варто приділити директивним інструментам контролю за кредитами окремим галузям економіки; співвідношенню обсягів кредитів та депозитів; підвищенню обов'язкові вимоги щодо організації систем ризик-менеджменту та внутрішнього контролю комерційних банків; посилити нагляд за системоутворюючими банками; посилити контроль за рівнем зовнішньої заборгованості банків.

Важливим в цьому напрямку є контроль і нагляд за діяльністю системоутворюючих банків, які в Україні є банками з іноземним капіталом, і піддаються негативному впливу факторів як приймаючої країни, так і країни-реципієнта. Позиції даних банків (як за активами, так і за зобов'язаннями) на міжбанківському ринку такі, що невиконання зобов'язань призводить до істотного погіршення фінансового становища багатьох контрагентів. Основними їх контрагентами виступають інші банки, які також є центрами перерозподілу ліквідності, що значно збільшує ризик системної кризи.

Окрім нагляду за системними ризиками на макрорівні, особливу увагу підрозділ з макропруденційного нагляду повинен приділити системі управління ризиками на мікрорівні, а зокрема необхідно вжити заходів щодо:

- забезпечення постійного моніторингу ризиків, з метою ефективного функціонування систем управління і внутрішнього контролю, запобігання прийняттю правлінням і працівниками банків неконтрольованих і нерегламентованих рішень, пов'язаних з банківськими ризиками;
- подальшого наближення зовнішнього аудиту банків до вимог стандартів аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC);
- удосконалення методики розрахунку створення банками резервів на покриття їх ризиків;

- підтримка розвитку бюро кредитних історій та забезпечення ефективної системи збереження та використання інформації, обмін інформацією;
- забезпечення нормативно-правового регулювання синдикуваного кредитування з метою забезпечення чіткого розподілу ризиків;
- поступового запровадження диференційованих ставок регулярного збору, як стимулюючої системи щодо підвищення якості управління ризиками в банках –учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Таким чином, запровадження макропруденційного нагляду в Україні сприятиме зниженню негативних наслідків діяльності банків з іноземним капіталом, а зокрема дасть змогу: знизити негативний вплив системних ризиків, кредитних ризиків та ризиків, пов'язані з надмірною зовнішньою заборгованістю, вирішити проблему оптимального рівня фінансової стійкості системоутворюючих банків, підвищити прозорість діяльності банківських установ тощо.

Андрій ПЕЛЕХАТИЙ

*ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів*

АДМІНІСТРАТИВНО ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ГРОМАД ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Зміна моделі управління в Україні з чітким акцентом на посилення ролі місцевого самоврядування в розвитку територій регіонів, а відтак і держави, передбачає запровадження змін у фінансовій сфері та адміністративно-територіальному устрою країни. Основною метою цих реформ є формування спроможних локальних адміністративно-територіальних одиниць, здатних ефективно здійснювати місцеве самоврядування, розширення їх економічного потенціалу для виконання покладених на них функцій, а також «виховання» та укріплення місцевої демократії.

Проведення реформи базується на принципі диспозитивності – укрупнення громад не є основною ціллю, ключовим виступає питання формування самодостатніх громад – не ресурсів, які розподіляються, а ресурсів, які місцевості внаслідок своєї взаємодії створюють.

Аналіз перших кроків реалізації адміністративно-територіальної реформи та децентралізації засвідчив існування проблем, які характеризуються системним характером. Їх визначення та дослідження дозволяють сформулювати певні висновки та рекомендації щодо можливості усунення в майбутньому:

1. Питання добровільного об'єднання територіальних громад в відповідності до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та Методики формування спроможних територіальних громад досить складне в своєму вирішенні. Затвердження КМУ перспективних планів на прикладі Львівської області показує відсутність можливості поєднання добровільності та централізованого контролю даного процесу. Враховуючи нерозривність процесу реформування адміністративно-територіального устрою, питання об'єднання громад варто визначити та обґрунтувати законом про адміністративно-територіальний устрій. Таким чином, процес, основні вимоги, передумови та результати реформування АТУ повинні бути сформовані та реалізовані відповідно до конкретних законодавчих та нормативно-правових актів як єдиної правової основи формування нового адміністративно-територіального устрою України.

2. Формування територіальних громад, неспроможних забезпечити своєї фінансової, кадрової та інфраструктурної самодостатності суперечить самому визначенню поняття спроможних територіальних громад. Об'єднання громад має базуватися на конкретних вимогах, які, на жаль, в Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та Методичі формування спроможних територіальних громад не окреслені.